

УДК 781.7:78.072(477)Гошовський

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2021.16.249645>

Віра Мадяр-Новак

<https://orcid.org/0000-0002-5178-0639>

Ужгородський музичний фаховий коледж імені Д.С.Задора,

вул. Волошина, 13, Ужгород, Україна, 88000,

тел. : +380661672607; e-mail: madyarnovak@ukr.net

Перші етномузикознавчі публікації Володимира Гошовського

У 2022 році світова громадськість відзначатиме сторіччя від дня народження видатного українського етномузиколога Володимира Гошовського. Ця дата спонукає до розширення уявлень про набуток вченого і звернення до малодосліджених сторінок його творчої біографії.

У статті розглянуто перші етномузикознавчі публікації В. Гошовського 1958–1961 років, написані на Закарпатті в ранній період його наукової праці. Вони відображають етап становлення вченого, а разом з тим – перші кроки вітчизняного етномузикознавства на шляху розробки музичної діалектології. В середині ХХ століття, коли європейська етномузикологія, розвиваючи починання Ф. Колесси, С. Людкевича, Б. Бартока, зайнялася пошуками методології досліджень музичних діалектів, у процес включився молодий український учений Володимир Гошовський. Він пішов своїм шляхом. Його новаторський підхід полягав у поєднанні напрацювань суміжних наук: лінгвогеографії та етномузикології і був пов'язаний з потужним підйомом лінгводіалектичних досліджень на Закарпатті.

У роботі виявлено взаємозв'язки між першими публікаціями Володимира Гошовського та з'ясовано їх підпорядкованість спільній проблематиці. Окремі з цих публікацій в українському етномузикознавстві ще не аналізувалися.

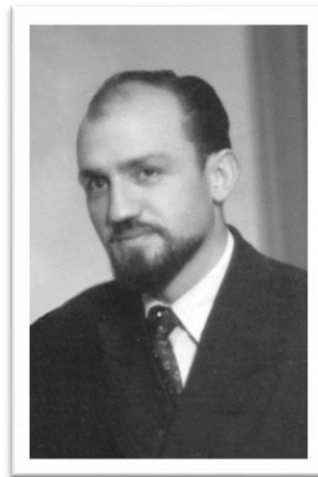
Ключові слова: В. Гошовський, етномузикознавчі праці, народна музика, мелогеографія, музичні діалекти, Закарпаття.

Вступ, постановка проблеми та мета.

Володимир Гошовський (1922–1996) посідає чільне місце не лише в українській, але й у європейській етномузикології. Повернувши українську науку про народну музику на передові світові позиції, він увійшов у історію, як карпатознавець, слов'янознавець, засновник вітчизняної кібернетичної етномузикології та структуралізму, дослідник історії музичної фольклористики, першовідкривач нових музично-фольклорних жанрів на території Східних Карпат.

В. Гошовський розпочав свою наукову діяльність з вивчення музичних діалектів. Він одним із перших у колишньому СРСР приступив до музичної діалектології і займався цим питанням близько десяти років: у 1958–1961 роках розробив методологію, у 1961–1966 роках опрацював основний масив народних пісень, у 1967–1968 роках підвів підсумки.

Наш інтерес викликав недостатньо висвітлений початковий період діалектологічних досліджень вченого, що знайшов відображення в його перших етномузикознавчих публікаціях. Їх ґрунтовний аналіз визначив мету цієї статті.

В. Гошовський. Ужгород, 1960 р.

Огляд останніх публікацій і досліджень з теми. Незважаючи на те, що в останні два десятиріччя з'явилося багато нових наукових матеріалів про В. Гошовського, питання музичної діалектології в контексті ширших проблем знайшло відображення лиш у кількох авторів: Ліни Добрянської (Добрянська, 2013), Володимира Пасічника (Пасічник, 2007; 2013) та Віри Мадяр-Новак (Мадяр-Новак, 2017). Найповніше загальні результати музично-діалектологічних досліджень

вченого окреслено в статті В. Пасічника «Питання музичних діалектів у науковій спадщині Володимира Гошовського». Саме вона підштовхнула авторку поглибити і значно доповнити уявлення про перші кроки вченого на ниві музичної діалектології.

Виклад проблеми. У музичну фольклористику Володимир Гошовський прийшов у віці 33 років, маючи за плечима дві вищі освіти: етнографічну та музичну. Він дуже швидко увійшов у проблематику етномузикознавства, інтенсивно займаючись самоосвітою та дослідженням пісенного фольклору Закарпатської області. У 1957–1961 роках молодий науковець визначив кілька перспективних тем: 1) виявлення впливу коломийки на культуру сусідніх слов'янських народів (з цією темою у 1958 році він поступав до аспірантури); 2) пізнання музичних діалектів. Якщо студіювання першої теми тривалий час залишалося в рукописах і лише згодом вилилося в окремих нарис – частину фундаментальної монографії «Біля джерел народної музики слов'ян» (російською мовою, Гошовський, 1971), то дослідження другої теми відобразилося у перших публікаціях дослідника-початківця.

В. Гошовського зацікавив музичною діалектологією його гімназійний учитель – відомий етнограф Іван Пянькевич, від якого молодий етномузиколог «вперше почув про музичні діалекти, що їх згадував у своїх працях Філарет Колесса» (Гошовський, 2017г, с. 112). У 1958 році, коли Ужгородський університет завдяки Йосипу Дзєндзелівському перетворився на потужний науковий центр з лінгводіалектології, В. Гошовський опинився в епіцентрі цих досліджень і переконався у перспективності вивчення діалектів у народній музиці. До розробки цієї проблематики вчений приступив першим в СРСР у ті часи, коли світова етномузикологія тільки-но розпочала розвивати діалектологічні ідеї Ф. Колесси і Б. Бартока.

Стартовими в галузі музичної діалектології стали перші чотири публікації В. Гошовського. Ними він відповів на ключові питання: 1) що планує вивчати; 2) чим обумовлена поява діалектів у музичному фольклорі Закарпаття; 3) якою буде методологія досліджень.

Перша з них – «До питання про музичні діалекти Закарпаття» (1958), що була проголошена на I Ужгородській міжвузівській конференції і опублікована у збірнику «Доповіді та повідомлення Ужгородського державного університету: Серія філологічна», стала заявкою етномузиколога на вивчення музичної діалектології.

Тези доповіді відповідали науковим вимогам: включали обґрунтування теми, огляд наявної літератури, джерельної бази, виклад проблеми, шляхи її розв'язання та висновки. До цього додалися: наукова стилістика, логічність мислення, переконлива аргументація, опора на польовий

матеріал, наявність значної кількості фольклорних нотувань (з паспортними даними) із власних експедицій і картосхема.

В обґрунтуванні актуальності теми В. Гошовський, спершись на ідею Ф. Колесси «про необхідність вивчення українських музичних діалектів» (Гошовський, 2017в, с. 5), відзначив її важливість і перспективи розвитку. Врахувавши географічний ландшафт Закарпатської області, структурні та ладо-ритмічні відмінності народної музики, молодий дослідник на т. зв. «фольклорному мінімумі» (джерельній базі творів обсягом 1000 пісенних одиниць) виявив стилістичну неоднорідність закарпатських народних пісень та ескізно намітив основні групи музичних діалектів з їх внутрішньою ієрархією. Для конкретизації відмінностей учений розробив алгоритм дій.

Крок 1 – відокремлення групи гірських діалектів від передгірних за глибокими музично-стильовими контрастами між ними (гірські – зберегли архаїку та були ізольованими від чужорідних впливів, передгірні – утвердили новітній тип мислення, включили нашарування епох та асиміляцію сусідніх культур. В. Гошовський помітив, що в горах однотипна силабічна структура вірша спонукала до багатства ладових градацій у межах діатоніки, а в передгір'ях – навпаки: структурна різноманітність зменшила ступінь ладової оригінальності. За розташуванням цих ареалів, учений увів терміни «північно-гірська група діалектів (А)» [високогірна] і «південно-гірська група діалектів (Б)» [передгірна] (див. картосхему 1 наприкінці статті).

Крок 2 – диференціація гірської групи (на підставі структурно-силабічних відмінностей домінуючих жанрів) на дві підгрупи: східногірську (А/с) і західногірську (А/з) із подальшим визначенням територій коломийкового мислення (центр, схід Закарпаття) та карічкового (захід)¹.

Крок 3 – виявлення внутрішніх градацій у межах підгруп за ладовими, метро-ритмічними ознаками та наявністю впливів сусідніх культур².

Уся ця різноманітна ієрархія створювала діалектичну барвистість народної музики Закарпаття. Однак наявний фольклорний «мінімум» допоміг проаналізувати лише групу А.

¹ Термін «карічка» В. Гошовський увів для означення приспівок до однойменного кругового жіночого танцю (словацького походження) зі структурою вірша (6+6)² (з варіантами початкового ритмічного малюнку 211112, 112211, 112112 та ін. й коломийковим кадансом 111122).

² На думку В. Гошовського, специфіку мараморського коломийкового різновиду визначило поєднання гуцульського впливу з румунським, а специфіку антонівського карічкового різновиду – наявність словацьких впливів.

При відносно рівномірному охопленні територій музична наповненість народнопісенним матеріалом виявилася нерівною: зразків із західної частини Закарпаття було більше (у закарпатських збірниках Ф. Колесси знайдено по 20–40 пісень з одного населеного пункту), у той час як з інших теренів – значно менше (у збірнику Д. Задора–Ю. Костя–П. Милославського – лише по кілька пісень з села). Це дало підстави для різного ступеня деталізацій локальних традицій. В Ужансько-Тур'янській долині вчений виділив п'ять різновидів західно-гірської підгрупи: верхньоужанський (А/з-У₁), середньоужанський (А/з-У₂), нижньоужанський (А/з-У₃), тур'янський (А/з-УТ), антонівський (А/з-Ан), а в східно-гірській підгрупі – тільки марамороський різновид (А/с-м).

У попередніх висновках дослідник спирався переважно на необрядовий фольклор (у значній мірі – на коломийки). Намічена на близьку перспективу стратегія подальших досліджень вимагала від В. Гошовського розширення фонду народних пісень і розробки критеріїв виявлення музично-діалектичних відмінностей у великих пісенних масивах. У примітці до своїх тез він зазначив: «встановити критерії відмінностей – це справа майбутнього» (Гошовський, 2017б, с. 9) і додав: «Складність цієї проблеми полягає в тому, що ми тут маємо справу не тільки з закономірностями музичної мови, а й з питанням творчого процесу та музичного мислення» (там само).

Загалом, перша публікація В. Гошовського «До питання про музичні діалекти Закарпаття» виявилася новаторською та визначила подальші наукові кроки вченого. Сам він ставився до неї пієтично і в листі до І. Гринецького написав: «Ці друковані 4 сторінки мають для мене велике значення. Почуваю себе тепер як Галілей, коли сказав: «*Erriug si tuove*» [все ж вона крутиться]» (Пасічник, 2007, с. 125–126).

У період накопичень фольклорного матеріалу В. Гошовський вийшов на цікаві спостереження щодо впливу історії краю на формування музичних діалектів, які виклав у своїй наступній статті «*Деякі особливості історичного розвитку української народної пісні на Закарпатті*» (1959) (Гошовський, 2017а), що вийшла 1960 року в журналі «Народна творчість та етнографія». Порівняно з попередньою публікацією, вона була об'ємнішою, супроводжувалася численними нотними прикладами. В. Гошовський використав оригінальну форму подання матеріалу. Розпочавши з констатації незаперечного факту щодо багатобарвності музичного фольклору краю, він відразу ж задав запитання: «Що ж зумовило цю різноманітність і вплинуло на формування своєрідного колориту закарпатських народних пісень?» (Гошовський, 2017а, с. 11) та перетворив статтю на розгорнуту відповідь. Ця відповідь має три переплетені між собою тематичні блоки: 1) історія Закарпаття; 2) віддзеркалення минулого

у пісенному фольклорі; 3) аналіз розвитку народної пісні в регіоні.

У короткому історичному огляді вчений навів низку цікавих фактів: належність частини закарпатських територій до давньої (Київської) Русі, утворення Угорського королівства, шлюби угорських королів Андрія I, Коломана та Гейзи II з доньками давньоруських князів Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та Мстислава; поселення подільського князя Федора Корятювича і т. д. При цьому зауважив, що історичних пісень на Закарпатті збереглося мало. Опис життя минулого й сучасного він віднайшов лиш у народних піснях про кріпацтво, повстанців, опришків (найпоширеніша з них – про Довбуша), емігрантів, а також про реалії радянського часу.

Розкриваючи головний аспект статті – історичний розвиток української народної пісні в регіоні, В. Гошовський наголосив на її східнослов'янських витоках, поділяючи думку Ф. Колесси, висловлену в праці «Старинні мелодії українських обрядових пісень (весільних і колядок) на Закарпатті». Окремо зупиняючись на тисячолітньому періоді панування угорської влади, вчений підкреслив, що цей період не знищив національної основи фольклору, однак відірвав Закарпаття від основних українських територій і привніс впливи угорської культури, що вилилося у тяжінні до гостроти ритму, зверненні до мелодичної форми новоугорських пісень (ААВА, АА³⁽⁵⁾ВА, АВВА) [основними носіями угорської культури виступили демобілізовані вояки та цигани-музиканти. – Прим. авторки]. Належність Закарпаття до багатонаціональної Австро-Угорщини та географічне розташування регіону на перехресті культур додали впливів народної музики інших народів: безпосередніх сусідів – словаків, румунів, поляків; опосередковано – чехів, сербів і хорватів, із якими закарпатці перетиналися в різні періоди історії. Нарешті, на межі XIX–XX століть посилювався зв'язок зі східно- та західноукраїнським фольклором. Усі ці чинники, що виникали внаслідок історичного розвитку регіону, нашаровувалися, виявляючи три рівні асиміляції: а) запозичення без змін; б) утворення часткових («локальних») видозмін; в) появу істотних змін і переробок³. Під їх впливом виникали відмінності між новітньою народною музикою Закарпаття і сучасним музичним фольклором інших теренів України, а також поглиблювалося «утворення великої кількості локальних діалектів не лише в розмовній, але і в музичній мові» (Гошовський, 2017а, с. 17).

Вивчення асиміляційних процесів допомогло В. Гошовському внести окремі корективи в «ескіз»

³ У цьому питанні В. Гошовський спирався на дослідження Б. Бартока «Народна музика Угорщини та сусідніх народів» (1936), хоча й не дав посилання на нього.

попереднього музично-діалектичного поділу народних пісень Закарпаття. Зважаючи на велику територію поширення марамороського різновиду східногірської підгрупи та специфіку історичного розвитку, його було переосмислено в самостійну підгрупу (марамороську). Якщо раніше до провідних факторів формування неоднорідності регіонального фольклору вчений відносив лише географічний ландшафт, то тепер це питання він бачив комплексно, з урахуванням специфіки історичного розвитку краю. Отже, він поетапно рухався вперед, поглиблюючи розпочате дослідження, був переконаний у перспективності справи і вірив, що «дальше вивчення музичних діалектів Закарпаття дасть науці багатющий, надзвичайно цінний матеріал» (Гошовський, 2017а, с. 18).

Наступним дослідницьким кроком В. Гошовського стала його стаття «Чеські і словацькі пісні в українському фольклорі Закарпатської області УРСР» (Hošovskuj, 1961; 1962), написана 1960 року. У радянських реаліях учений свідомо уникав нагадувань про своє перебування у Чехословаччині (1939–1945), але в ракурсі музичної діалектології питання впливу чеського й словацького фольклору на народні пісні Закарпаття його надзвичайно цікавило. У західній частині регіону цей вплив був одним із важливих чинників формування діалектних відмінностей, тому етномузиколог написав статтю чеською мовою, подав у провідний празький етнографічний журнал «Česky Lid» і особливо її не афішував. В аналізі цього аспекту В. Гошовський мав низку переваг: 1) прекрасно володів чеською і словацькою мовами; 2) у роки навчання в Празькому Карловому університеті ґрунтовно вивчав музично-етнографічні збірники Чехії й Словаччини та зберіг творчі контакти з чеськими дослідниками; 3) багато важливих фактів знав змалку, оскільки в роки його дитинства та юності Закарпаття входило до складу ЧСР.

Стаття «Чеські і словацькі пісні в українському фольклорі Закарпатської області УРСР» стала першою закордонною публікацією В. Гошовського. Через великий обсяг матеріалу (12 сторінок А4) вона друкувалася у двох журнальних номерах (№ 5 1961 року та № 2 1962 року). У статті вчений подав скрупульозно зібраний перелік праць українських та чеських дослідників (у т. ч. І. Франка, В. Гнатюка, І. Панькевича, Ю. Яворського, О. Зілінського), присвячених аналізу чесько-українських зв'язків у поетичних текстах пісень і наголосив, що музичний аспект фольклорних взаємовпливів розглянуто лише в загальних рисах (Я. Гусеком, К. Квіткою та Ф. Колессою). Відповідно, стаття В. Гошовського стала одним із перших ґрунтовних досліджень щодо чеських і словацьких впливів у музичному фольклорі Закарпаття. Аналіз був проведений у контексті історії взаємозв'язків між цими народами на великому масиві закарпатських

народних пісень і супроводжувався виявленням трьох рівнів асиміляції. Для підтвердження наукових спостережень і порівнянь автор навів 30 нотних зразків, а саме питання розглянув за хронологією, з поділом на три періоди: 1) XVIII ст., 2) XIX ст. і 3) XX ст. Ця праця В. Гошовського не лише поглибила його музично-діалектологічні дослідження, але й започаткувала публікації ученого в галузі порівняльного слов'язознавства.

Ранній період музично-діалектологічних досліджень завершив реферат доповіді «Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті» (Гошовський, 2017в), проголошений на II Ужгородській міжвузівській конференції (1960) і таємно пересланий у США, де й був опублікований (Міннесота, 1965). Праця стала етапною, знаменувала перехід від постановки питання й обґрунтування існування музичних діалектів у Закарпатській області – до розробки критеріїв музично-діалектичного аналізу.

Після з'ясування історичних передумов та орієнтовної географії музичних діалектів учений зосередився на вивченні специфіки музичної мови. До поступального руху в цій галузі В. Гошовського заохочували успіхи ужгородської лінгводіалектологічної школи та поява нових музично-діалектологічних досліджень європейських учених, які засвідчили перехід від висловлених припущень до їх практичного втілення на конкретному пісенному матеріалі⁴. Враховуючи новітній європейський досвід та узагальнюючи власне бачення, дослідник розробив багаторівневий алгоритм дій музично-діалектологічного аналізу (з подальшою систематизацією, порівняннями та картографуванням). До цього питання він підійшов як лінгвіст, переконуючи, що *в музичній мові* теж діють закони синтаксису, морфології і фонетики. Учений довів, що синтаксис проступає в музичній формі (складочисловій і мелодичній), морфологія – на рівні ритмічної й мелодичної ліній окремих фраз, а фонетика включає «ладо-інтонаційний бік періоду, темп і мелодичні візерунки (допоміжні й заліговані ноти, мелізми, хроматизм тощо)» (Гошовський, 2017в, с. 53) (див. картосхему 2). Цей трирівневий аналіз етномузиколог вивів у статус базового.

У систематизації фольклорного матеріалу В. Гошовський враховував структурні й жанрові

⁴ У 1960 р. було опубліковано II том «Лінгвістичного атласу українських народних говорів Закарпатської області УРСР» Й. Дзендзелівського (Дзендзелівський, 1960) та проведено чергову конференцію з вивчення карпатських говорів. За кілька років до того вийшли німецькомовна стаття Я. Ягамаша про вивчення угорських діалектів у Румунії (Jagamas, 1957) та працю польського ученого Я. Стеншевського про рівень і перспективи діалектологічних досліджень народної музики на північному сході Польщі (Sęszewski, 1958).

ознаки народних творів, об'єднуючи разом: а) «пісні однієї ритмічної структури (напр. 5+5, 6+6, 4+4+6 тощо); б) пісні з однаковою мелодійною формою (напр. ААВА, АВВА... тощо); в) пісні одного жанру (напр. обрядові (весільні, щедрівки, колядки), коліскові, історичні тощо)» (Гошовський, 2017в, с. 53). Подальші порівняльні дослідження виявляли спільні та відмінні риси (варіантність), наявність або відсутність тих чи інших музичних явищ. Отримані дані вчений картографував та узагальнював.

Для демонстрації ефективності запропонованого підходу В. Гошовський обрав колядки Закарпаття. Після загальної інформації про жанр, обсяг і джерела досліджуваного матеріалу [49 мелодій (з перевагою власних записів) із 47 сіл. – *Прим. авторки*] головну увагу він сконцентрував на музично-синтаксичних, музично-морфологічних і музично-фонетичних особливостях.

І. За віршовими структурами (музичним синтаксисом) він виявив у регіоні три типи колядок: тип А – однорядкові колядки з віршем (5+5+R4); тип В – дворядкові колядки з віршем (5+5+R3)²; тип С – дворядкові колядки з розширенням (5+5+R3) (5+5+5+R3)⁵ (див. нотні додатки наприкінці статті)⁶. Однорядкові колядки поширені на Гуцульщині, дворядкові – на інших теренах області. Чіткої географічної межі між типами В і С не помічено.

II. На рівні морфології найпоширенішим серед колядок типів В і С став початковий рух мелодії звуками мажорного тризвуку, ритмічний малюнок ♪♪♪♪ (властивий 81 % усіх колядок). Друга та четверта мелодичні фрази утворили значну кількість діалектних варіантів. Прикметним явищем стала синкопа в кадансі, характерна лише для північно-західної частини Закарпаття.

III. На музично-фонетичному рівні вчений з'ясував, що в закарпатських колядках переважає міксолідійський лад, рідше перемінний міксолідійсько-дорійський лад, а також звернув увагу на появу нижнього ввідного тону в кадансах, межа поширення якого збігалася з ізомелою синкопи.

Загалом, стаття знаменувала методологічний «прорив» у діалектологічних дослідженнях. Застосований аналіз дав змогу намітити план роботи на

близьку перспективу. За прикладом аналізу колядок науковець мав намір дослідити інші жанри закарпатського фольклору. «Дальше систематичне вивчення музичних діалектів, – писав учений – сприятиме появі <...> музично-діалектичного атласу і дасть змогу реконструювати первісні <...> мелодичні та ритмічні особливості української народної музики» (Гошовський, 2017в, с. 56)⁷.

Висновки. Таким чином, початок наукової роботи В. Гошовського в галузі музичної діалектології виявився стрімким і результативним. Протягом короткого періоду 1958–1960 років молодий дослідник розв'язав цілий комплекс об'ємних завдань: а) у геометричній прогресії збільшив кількість зібраного народнопісенного матеріалу з усіх куточків Закарпатської області; б) з'ясував специфіку подібного роду досліджень; в) розробив план і стратегію дій.

Найперші публікації етномузиколога відобразили поетапне вивчення різних аспектів обраної проблематики: від з'ясування причин формування діалектних відмінностей на території Закарпатської області – через виявлення ролі географічного ландшафту, історичних умов розвитку регіону та впливу культур сусідніх народів – до розробки методології музично-діалектологічного аналізу.

У процесі вивчення початкового етапу етномузикознавчих досліджень Володимира Гошовського уточнено ряд важливих деталей:

1) інтерес вченого до музичної діалектології з'явився в 1956, а не 1955 році (Пасічник, 2013), що підтверджують документальні факти (Гошовський, 2017г);

2) ключову роль у пробудженні інтересу до музичної діалектології відіграв професор Іван Панькевич;

3) стимулюючим фактором послужила приваблива можливість паралельного вивчення діалектів з науковцями лінгводіалектологічної школи Йосипа Дзєндзелівського (Ужгородського університету);

4) входження В. Гошовського в описану проблематику відобразили чотири перші публікації, а не дві, як відзначалося раніше (рецензія на збірник М. Кречка до розробки музичних діалектів не належить) (Пасічник, 2013); в них було здійснено перехід від вибіркового діалектних характеристик – до комплексного аналізу; від загального огляду – до жанрової диференціації і конкретизації;

5) новаторські ідеї В. Гошовський черпав на межі проблематики суміжних наук.

З ретроспективного погляду перші етномузикознавчі публікації молодого дослідника виявилися надзвичайно важливими і націленими на досягнення ним кінцевих наукових результатів зрілого періоду діяльності (Гошовський, 1992).

⁷ Мрії вченого втілюються в життя. Цим питанням, у масштабі не тільки України, а й ширшого слов'яно-балтського континуума нині займається Ірина Клименко (див. рецензію на с. 110). – *Прим. ред.*

⁵ Питання про генетику подібних видозмін форми цього типу колядок (додавання/віднімання однієї силабічної групи) свого часу піднімав К. Квітка в роботі «Пісні українських зимних обрядових празднеств» (Избранные труды: В 2 т. Т. 1. Москва, 1971, с. 129–132). – *Прим. ред.*

⁶ У подальшому, в нарисі «Типи українських колядок та їх структурно-ритмічні різновиди у слов'ян» зі згаданої раніше монографії «Біля джерел народної музики слов'ян» (1971) В. Гошовський доопрацював свою типологію українських колядок і присвоїв цим формам літерні індекси А, Б-1 і Б-2. На сучасному етапі в роботах І. Клименко (2016–2017, 2020) розпрацьовано нову класифікацію зимових мелоформ.

Список використаної літератури і джерел

- Jagamas, J. (1957). Beiträge zur Dialektrage der ungarischen Volksmusik in Rumaenien. In: Z. Kodaly, L. Lajtha. (Edd.). *Studia memoriae Belae Bartok sacra*, pp. 459–492. London: Boosey and Hawkes limited.
- Hošovs'kyj, V. (1961). České a slovenské písněv ukrajinském folkloru Zakarpatské oblasti USSR. *Český lid*, № 5, 203–211.
- Hošovs'kyj, V. (1962). České a slovenské písněv ukrajinském folkloru Zakarpatské oblasti USSR. *Český lid*, № 2, 74–76.
- Śteżewski, J. (1958). O niektórych zasięgach i perspektywach badawczych muzyki ludowej północno-wschodniej Polski. *Muzyka*, № 1–2, 128–133. Warszawa.
- Гошовський, В. (1992). Етногенетичні аспекти мелогографії. *Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана-Панькевича*, 318–320. Ужгород (1992, 23–24 жовтня). (Перевидання: І. Клименко. (Ред.). (2010). *Проблеми етномузикології*, 5 (Слов'янська мелогографія, 1), 13–14. Київ).
- Гошовський, В. (2005). Були колись літа...: Фрагменти спогадів. *Професійна музична культура Закарпаття: Етапи становлення*, Вип. 1, 360–413. Ужгород.
- Гошовський, В. (2017а). Деякі особливості історичного розвитку української народної пісні на Закарпатті. У кн.: В. Пасічник. (Упор.). *Володимир Гошовський. Музична культура Закарпаття: Вибрані наукові та публіцистичні праці*, с. 11–25. Львів.
- Гошовський, В. (2017б). До питання про музичні діалекти Закарпаття. У кн.: В. Пасічник. (Упор.). *Володимир Гошовський. Музична культура Закарпаття: Вибрані наукові та публіцистичні праці*, с. 5–10. Львів.
- Гошовський, В. (2017в). Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті. У кн.: В. Пасічник. (Упор.). *Володимир Гошовський. Музична культура Закарпаття: Вибрані наукові та публіцистичні праці*, с. 53–57. Львів.
- Гошовський, В. (2017г). Професор Іван Панькевич у моєму житті. У кн.: В. Пасічник. (Упор.). *Володимир Гошовський. Музична культура Закарпаття: Вибрані наукові та публіцистичні праці*, с. 109–112. Львів.
- Дзєндзелівський, Й. (1960). Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (Лексика), Ч. 2. *Наукові записки. Том XLII*, Ужгород. 376 с.
- Добрянська, Л. (2013). Розвиток музичної фольклористики у Львівській державній консерваторії (1939–1969 років). (Дис. канд. мистецтвознав.: 17.00.03). Львів: ЛНМА ім. М. В. Лисенка. 160 с.
- Мадяр-Новак, В. (2017). Закарпаття в колі наукових інтересів Володимира Гошовського. В кн.: В. Мадяр-Новак. (Упоряд.). *Володимир Гошовський і Закарпаття: Збірник статей та матеріалів*, с. 50–64. Ужгород.
- Пасічник, В. (2007). Листування Володимира Гошовського з Іларіоном Гриневецьким. *Етномузика*, 3, 119–142. Львів.
- Пасічник, В. (2013). Питання музичних діалектів у науковій спадщині Володимира Гошовського. *Вісник Львівського університету. Серія мистецтво*, Вип. 12, 103–113. Львів.

References

- Dzєndzelivskyi, Y. (1960). Lihvistychnyi atlas ukraïnskykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti URSR (Leksyka) [Linguistic Atlas of Ukrainian Folk Dialects of the Transcarpathian Region of the Ukrainian SSR (Vocabulary)], Part 2. *Naukovi zapysky [Scientific Notes]. Volume XLII*. Uzhhorod. [in Ukrainian].
- Dobrianska, L. (2013). *Rozvytok muzychnoyi folklorystyky u Lvivskiy derzhavniy konservatoriyyi (1939–1969 rokiv) [The Development of Musical Folklore in the Lviv State Conservatory (1939–1969)]*. (Dissertation of the candidate of art history (17.00.03)). Lviv: Lviv National Musical Academy named after Mykola Lysenko. 160 p. [in Ukrainian].
- Hoshovsky, V. (1961). České a slovenské písněv ukrajinském folkloru Zakarpatské oblasti USSR [Czech and Slovak songs in Ukrainian folklore of the Transcarpathian region of the USSR]. *Český lid [Czech People]*, iss. 5, 203–211. [in Czech].
- Hoshovsky, V. (1962). České a slovenské písněv ukrajinském folkloru Zakarpatské oblasti USSR [Czech and Slovak songs in Ukrainian folklore of the Transcarpathian region of the USSR]. *Český lid [Czech People]*, iss. 2, 74–75. [in Czech].
- Hoshovsky, V. (1992). Etnohenetychni aspekty meloheohrafii [Ethnogenetic aspects of melogeography]. *Materialy naukovoi konferentsii, prysviachenoï pamiatï Ivana-Pankevycha [Proceedings of the Scientific Conference Dedicated to the Memory of Ivan Pankevich]*, 318–320. Uzhhorod (1992, October 23–24). (Reprint: I. Klymenko. (Red.). (2010). *Problemy etnomuzykolohii [Problems of Music Ethnology]*, iss. 5, 13–14. Kyiv).
- Hoshovsky, V. (2005). Buly kolys lita... Flahmenty spohadiv [There were once summers ...: Fragments of memories]. *Profesiynna muzychna kultura Zakarpattya: Etapy stanovlennya [Professional Musical Culture of Transcarpathia: Stages of Formation]*, iss. 1, 360–413. Uzhhorod. [in Ukrainian].
- Hoshovsky, V. (2017). Deyaki osoblyvosti istorychnoho rozvytku ukraïnskoyi narodnoyi pisni na Zakarpatti [Some features of the historical development of Ukrainian folk songs in Transcarpathia]. In: V. Pasichnyk. (Ed.). *Volodymyr Hoshovsky. Muzychna kultura Zakarpattya: Vybrani naukovi ta publitsystychni pratsi [Musical Culture of Transcarpathia: Selected Scientific and Journalistic Works]*, pp. 11–25. Lviv. [in Ukrainian].
- Hoshovsky, V. (2017). Do pytannya pro muzychni dialekty Zakarpattya [On the question of musical dialects of Transcarpathia]. In: V. Pasichnyk. (Ed.). *Volodymyr Hoshovsky. Muzychna kultura Zakarpattya: Vybrani*

- naukovi ta publitsystychni pratsi [Musical Culture of Transcarpathia: Selected Scientific and Journalistic Works]*, pp. 5–10. Lviv. [in Ukrainian].
- Hoshovsky, V. (2017). Muzychni arkhayizmy ta yikh dialektni osoblyvosti na Zakarpatti [Musical archaisms and their dialectal features in Transcarpathia]. In: V. Pasichnyk. (Ed.). *Volodymyr Hoshovsky. Muzychna kultura Zakarpattya: Vybrani naukovi ta publitsystychni pratsi [Musical Culture of Transcarpathia: Selected Scientific and Journalistic Works]*, pp. 53–57. Lviv. [in Ukrainian].
- Hoshovsky, V. (2017). Profesor Ivan Pankevych u moyemu zhytti [Professor Ivan Pankevych in my life]. In book: V. Pasichnyk. (Ed.). *Volodymyr Hoshovsky. Muzychna kultura Zakarpattya: Vybrani naukovi ta publitsystychni pratsi [Musical Culture of Transcarpathia: Selected Scientific and Journalistic Works]*, pp. 109–112. Lviv. [in Ukrainian].
- Jagamas, J. (1957). Beiträge zur Dialektrage der ungarischen Volksmusik in Rumaenien [On dialect problems of Hungarian folk music in Romania]. In: Z. Kodaly, L. Lajtha. (Edd.). *Studia memoriae Belae Bartok sacra [Studies in the Sacred Memory of Bela Bartok]*, pp. 459–492. London: Boosey and Hawkes limited. [in German].
- Madyar-Novak, V. (2017). Zakarpattya v koli naukovykh interesiv Volodymyra Hoshovskoho [Transcarpathia in the circle of scientific interests of Volodymyr Hoshovsky]. In: V. Madyar-Novak. (Ed.). *Volodymyr Hoshovsky i Zakarpattya: Zbirnyk statey ta materialiv [Volodymyr Hoshovsky and Transcarpathia: Collection of Articles and Materials]*, pp. 50–64. Uzhhorod. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V. (2007). Lystuvannya Volodymyra Hoshovskoho z Ilarionom Hrynevetskyim [Correspondence of Volodymyr Hoshovsky with Hilarion Hrynevetsky]. *Etnomuzyka [Ethnomusic]*, iss. 3, 119–142. Lviv. [in Ukrainian].
- Pasichnyk, V. (2013). Pytannya muzychnykh dialektiv u naukoviy spadshchyni Volodymyra Hoshovskoho [Issues of musical dialects in the scientific heritage of Volodymyr Hoshovsky]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mystetstvo [Bulletin of Lviv University. Art series]*. Iss. 12, 103–113. Lviv. [in Ukrainian].
- Stęszewski, J. (1958). O niektórych zasięgach i perspektywach badawczych muzyki ludowej północno-wschodniej Polski [About some ranges and research perspectives of folk music in north-eastern Poland]. *Muzyka [Music]*, № 1–2, 128–133. Warszawa.

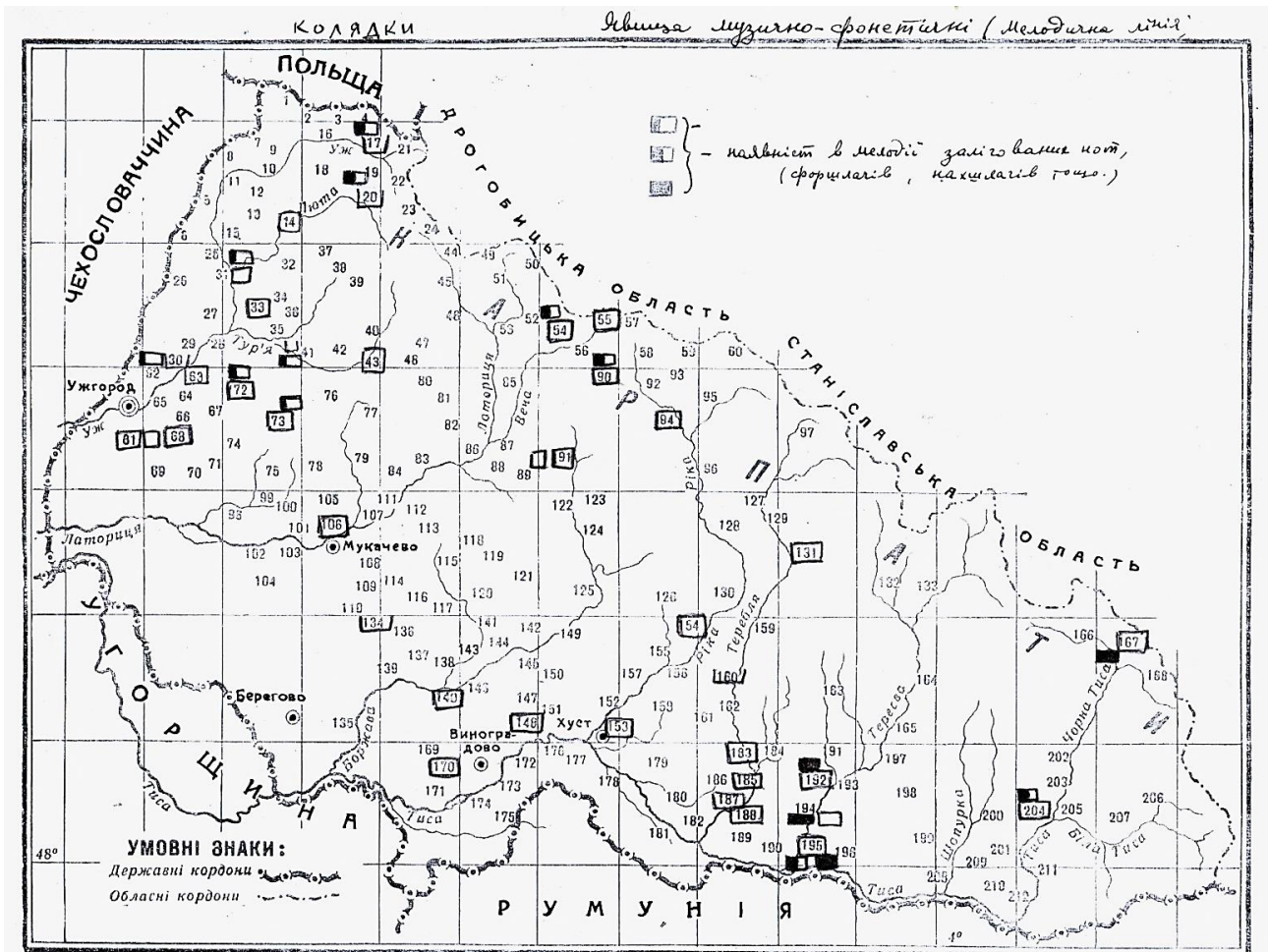
Додатки

Картохема 1.

До статті «До питання про музичні діалекти Закарпаття». Ужгород, 1958 р.

Картохема 2.

Рукопис робочої карти В.Гошовського до статті «Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті». Ужгород, 1960 р.

Нотні приклади до статті В. Гошовського
«Музичні архаїзми та їх діалектні особливості на Закарпатті»

1. Колядки типу «А»

Moderato

І - шла ді - воч - ка ра - но в не - ді - лю, ой, дай Бо - же
Ра - но в не - діль - ку по во - ди - чень - ку, ой, дай Бо - же

2. Колядки типу «В»

Allegretto

А на го-рон-ці два го-лу-бонь-ки гур-ка-ють,
а на до-ли-ні дві зо-зу-лень-ки ку-ка-ють

3. Колядки типу «С»

Allegretto

І-шла Ма-рій-ка о-ріш-ки рва-ти у го-ру,
у го-ру, го-ру, в шоў-ко-ву тра-ву, в шоў-ко-ву тра-ву, у го-ру.

Vira Madyar-Novak

<https://orcid.org/0000-0002-5178-0639>

Uzhhorod Music Professional College named after D.E. Zador,
street Voloshin, 13, Uzhhorod, Ukraine, 88000,

phone: +380661672607; e-mail: madyarnovak@ukr.net

The First Ethnomusical Publications by Volodymyr Hoshovskyi

Relevance of the study. In 2022, the world community will celebrate the 100th anniversary of the outstanding Ukrainian ethnomusicologist Volodymyr Hoshovskyi. This date inspires a research of Hoshovskyi's scientific career and his achievements. The main purpose of the study is to focus on less known period of scientific biography of V. Hoshovskyi and discuss his first ethnomusicological publications in 1958–1961, written in Transcarpathia in the early period of his scientific career. Scientific novelty of the research. V. Hoshovskyi's early publications are considered in a new perspective. For the first time, the links between his four first published works have been revealed. Some of the publications have not yet been deeply analyzed in Ukrainian ethnomusicology.

The main results and conclusions of the study. The study proved that not only a few, as was thought previously, but all early publications of V. Hoshovskyi discuss the issues of musical dialectology. The study «On the issue of musical dialects of Transcarpathia» (1958) became the first study on this problem. Taking into account the geographical landscape and stylistic heterogeneity of the folk music of the region, the scientist sketched out the main groups of musical dialects. The article «Some peculiarities of the historical development of Ukrainian folk song in Transcarpathia» (1959) touched upon the aspects of history influencing the formation of musical dialects and revealed such aspects as 1) the East Slavic origin of Transcarpathian music; 2) the processes of assimilation during the thousand years of Hungarian expansion, 3) contacts between inhabitants of the multinational Austria and Hungary. The issue of the influence of Czech and Slovak folklore on folk songs of Transcarpathia V. Hoshovskyi considered separately in the publication «Czech and Slovak songs in Ukrainian folklore of the Transcarpathian region of the Ukrainian SSR» (Prague, 1961; 1962, in Czech), thereby completing a historical review of multinational influences on folk music of Transcarpathia.

The key role for the further Hoshovskyi scientific work had the article «Musical archaisms and their dialectal features in Transcarpathia» (1960), dedicated to the development of the methodology of musical and dialectal research. The innovative approach of V. Hoshovskyi consisted in a combination of achievements in related sciences: linguo-geography and ethnomusicology and was associated with a great rise in linguodialectic research in Transcarpathia.

Thus, the early publications of V. Hoshovskyi identified the object of research, the reasons for the formation of musical dialects and outlined the methodology for their study. These studies reflected the stage of the formation of V. Hoshovskyi as a scientist, and in a broader sense – the first steps of Ukrainian ethnomusicology towards the development of musical dialectology.

Key words: V. Hoshovskyi, ethnomusicology works, folk music, melogeography, musical dialects, Transcarpathia.

Вера Мадяр-Новак

<https://orcid.org/0000-0002-5178-0639>

*Ужгородский музыкальный профессиональный колледж имени Д.Е.Задора,
ул. Волошина, 13, Ужгород, Украина, 88000,
тел. : +380661672607; e-mail: madyarnovak@ukr.net*

Первые этномузыковедческие публикации Владимира Гошовского

В 2022 году мировая общественность будет отмечать столетие со дня рождения выдающегося украинского этномузыколога Владимира Гошовского. Эта дата побуждает к расширению представлений о достижениях ученого. Основной целью исследования стало обращение к малоизученным страницам творческой биографии В. Гошовского и рассмотрение его первых этномузыковедческих публикаций 1958–1961 годов, написанных на Закарпатье в ранний период его научной работы. Ранние публикации В. Гошовского рассмотрены в новом ракурсе. Впервые выявлены взаимосвязи между четырьмя его первыми опубликованными работами. Некоторые из них в украинской этномузыкологии еще глубоко не анализировались.

Основные результаты и выводы. Исследование доказало, что не только выборочные, как считалось ранее, а все первые публикации В. Гошовского были подчинены вопросам музыкальной диалектологии. Статья «К вопросу о музыкальных диалектах Закарпатья» (1958) – стала заявкой на изучение данной проблематики. Учитывая географический ландшафт и стилистическую неоднородность народной музыки региона, ученый эскизно наметил основные группы музыкальных диалектов. Работа «Некоторые особенности исторического развития украинской народной песни на Закарпатье» (1959) коснулась аспектов истории, влияющих на формирование музыкальных диалектов и выявила 1) восточно-славянские истоки закарпатской музыки; 2) процессы ассимиляции в период тысячелетнего венгерского господства; 3) контакты с народами многонациональной Австро-Венгрии. Вопрос о влиянии чешского и словацкого фольклора на народные песни Закарпатья В. Гошовский рассмотрел отдельно в публикации «Чешские и словацкие песни в украинском фольклоре Закарпатской области УССР» (Прага, 1961; 1962, на чешском языке), тем самым закончил исторический обзор многонациональных влияний на народную музыку Закарпатья.

Ключевую роль для дальнейшей работы ученого сыграла статья «Музыкальные архаизмы и их диалектные особенности на Закарпатье» (1960), посвященная разработке методологии музыкально-диалектологических исследований. Новаторский подход В.Гошовского заключался в сочетании наработок смежных наук: лингвогеографии и этномузыкологии, был связан с мощным подъемом лингводиалектологических исследований на Закарпатье.

Таким образом, ранние публикации В.Гошовского определили объект исследований, причины формирования музыкальных диалектов и наметили методологию их изучения. Эти исследования отразили этап становления ученого, а в более широком смысле – первые шаги украинского этномузыковедения на пути разработки музыкальной диалектологии.

Ключевые слова: Владимир Гошовский, этномузыковедческие труды, народная музыка, мелогеография, музыкальные диалекты, Закарпатье.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2021 року